

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Litteræ Annvæ Societatis Iesv Ex Provincia Lvsitana Anni 1608.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-70405](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-70405)

LITTERÆ ANNUÆ
SOCIETATIS IESV EX
PROVINCIA LVSITANA

Anni 1608.

Habet Societas in hac Prouincia viginti circiter domicilia. Duas Professorum domos, Vlyssipone vnam, alteram Villatuzosē: Collegia nouem, Vlyssiponensē, Conimbricensē, Eborensē, Bracharensē, Portuensē, Brigantium, Farense, Furelicalsē, Angrensē: Residentias sex; vnam in Sancti Michaelis Insula; alteram Amææ, vulgo Portalegrio; tertiam in Regno Angolæ, quartam ad Hesperidum Insulas, quintam Canalensem; sextam Sancti Felicis: præter hæc domum probationis inchoatam Vlyssipone, & Hibernorum seminarium in eadem vrbe. Socij sunt decem circiter supra septingentos; ex quibus initiati sacris ducenti decem; Addicti studijs bis centum triginta quinque, domesticarum rerum Curatores centum septuaginta quinque; Nouitij nonaginta. Decefferunt viginti quatuor, admissi in Societatem octo & quadraginta.

DOMVS PROFESSA VLYSSI-
ponensis.

GRauis hic annus & perniciosus nostris fuit, qui Vlyssiponensē Dñm incoluere. Plurimi grauitè
A morbis

Ex libris Collegij Societatis Iesv Paderborn.

morbis tētati, quatuor è vita migrarunt. Primus fuit
 Ludouicus Mendius, temporalis Coadiutor, vir in
 suo Ordine strenuus, & annos natus sexaginta
 quatuor, ex quibus apud nos egit sex & quadra-
 ginta. Inerat viro viuax quædam in gerendis rebus
 festinatio, quæ tunc maximè enitebat, cum ex ca-
 ritate & obediētia aliorum negotia susceperat per-
 tractanda. Eius obitus omnia Prouinciæ Collegia,
 ac domos in re familiari non mediocri damno affe-
 cit. Non tātum nostri, sed etiam externorum multi,
 præsertim pauperes, miseri, morbidi mœrore & la-
 crymis illius funus profecuti sunt, quantumque in
 rebus ad corpus & animum pertinentibus amife-
 rint vitæ suæ subsidium, voce & vultu apertè signi-
 ficarunt. Semel & iterum cum debacchante peste
 ex obedientia luctatus est; vix dici potest quanto
 cum fructu & exemplo. Contactos lue intrepidus
 adibat, colloquijs recreabat, consilijs ad difficiliora
 accingebat. Interea rogare quid vellent, præbere
 quod optarent; medica quibusdam pharmaca por-
 rigere, alijs putida ac foetida vlcera fascijs alligare,
 adeo nullum pietatis officium præterire, vt etiam
 cum opus esset, commeatus, onera, & sarcinas suis
 humeris vectaret. Atque hæc foris gesta magis qui-
 dem miraretur, qui domi clausum sibi, & quod
 caput est, Deo assidue vacantem perspexisset. Ita
 erat orationi deditus, ita frequenter sacris epulis
 reficiebatur, ita se verberibus acriter cedeat, vt ad
 temporalia munia credi posset ineptus, nisi rerum
 gestarum experiētia aptissimum demonstraret. Sa-
 cris omnibus ex Ecclesiastico ritu egregie commu-
 nitus, vitæ præsentis cursum æterna quiete com-
 muta-

LVSITANIÆ.

3

mutauit. Secundus obiit Antonius Cardoso temporalis etiam Coadiutor, pari morum probitate, & virtutum laude clarus, septuagesimum quintum ætatis annum absoluerat, septē & quadraginta domesticis Societatis ministerijs impenderat. Illo ipso sacre hebdomade die concessit ad mortuos, quo vindex hominum Christus discessit e viuis; vt qui, dum vixit, nullum omiserat pietatis officium, quo eximiè summum Parentem coleret, vltimo quoq; spiritu eidem morienti moriens ipse parentaret. Tertius naturæ debitum soluit Franciscus Pires, in rebus quoque temporalibus adiutor. Annos vixit sexaginta, Deo in Societate meruit tribus & quadraginta. Illud de hoc inter cætera memorabile, quòd cum ipsos viginti annos varijs semper morbis eius valetudo grauius fuerit exercita, non modò impatientiæ signum nullum edidit, aut de solita virtute quidquam remisit, verum etiam ex diuturna patiendi consuetudine obducto sensibus callo pene ad prodigium obduruit. Plures abhinc annos fere semper lecto affixus, simulque podagræ, & chiragræ dolorib⁹ cruciatus, mortuo magis erat similis, quàm viuo. Exesa homini membra, exulcerata brachia, corrosæ tibiæ, totum corpus fæmie raboque fluens, adeo in eo omnia profligata ac perdita, vt in tali receptaculo contineri animum posse, nemo vnquam adduceretur vt crederet, nisi videret. Quartus animam egit Ioannes Vanderuius, patria Belga, officio temporalis adiutor. Vt comitaretur Patrem, qui Belgicis mercatoribus operam nauat, in Lusitaniam venit: neq; ignauus ipse, siue in auocandis ab errorum prauitate hæreticis,

A 2

siue

siue in alliciendis ad veram pietatem Catholicis; quatuor enim annis, quibus fere apud nos fuit, multos suorum Christo lucrificat. Ne morbo absumeretur, nullum medicinæ remedium non tentatum; sed cassa opera. Hæc de mortuis. Venio ad viuos.

Sunt in hac domo Socij fere septuaginta, bipartito in Sacerdotes & adiutores numero. Centum sexaginta ex Anglia, Germania, Olandia, Zelandia, alijsque hæresum receptaculis, in hanc Urbem nauigijs appulsi, relictis errorum tenebris, Catholicæ veritatis splendore illustrati sunt.

Vir nobilis Regij ministri faciem colapho deturpauit. Rem per se atrocem multo fecit atrociorum locus, & religione sanctus, & populo confertus: impacta enim in templo alapa, atque in magna hominum frequentia. Ergo facinoris auctor foras subito exit, nec domo tantum, sed vrbe etiam excedit. Interim alius iniuriæ acerbitate stimulatus, atque in vindictam promptus, aduersariū quærere; nunc furtim per insidias, nunc vi aperta, & cum bene magna sicariorum manu in biuijs ac triuijs omniq; loco venientem expectare; noctu in obuios quosque falsa opinione erumpere, factiosis hominibus pecunia conductis vltionem committere; deniq; furenti similis, vel potius verè furens, omnia permiscere & perturbare. Effectum hac ratione nihil est. Transierant dies aliquot, cum is, qui læsit, negotij causa scapham conscendit. Non procul à portu cooritur repente vehemens tempestas, qua turbatum mare scapham in partes duas mediâ scindit, & expositos vndis vectores vorticoso hiatu deuorat.

rat. Vnus tantum illatæ reus iniuriæ, cõrepto nauigij fragmine, viuus supernatat, mergi dignus, nisi illū, cæterapium, diuina feruasset bonitas eo periculo expiandum. Ecce misero homini cum fluctibus morteque luctanti, auxilio venit actuarium; in eo forte is vehitur, qui alapæ iniuriam acceperat. Hic vbi inimicum vidit, rei nouitate perculsus hæret ac stupet; dumque paululum subsistit, siue quia prior ille furentis animi tumor iam deferbuerat, siue quia præsens calamitas, etiam in hoste conspecta, commouere solet humanos animos, & ad commiserationem flectere, siue, quod verius crediderim, quia interiori mot^o Numinis inflatu, intellexit Christiani hominis esse, non modò iniurias non persequi, sed earum memoria deposita, illos beneficijs deuincire, à quibus sint acceptæ; alacer & intrepidus ad oram nauigij accurrit, hostem iam pene exanimatum, & quo sit in statu, à quoue liberetur, ignorantem, ad cymbā trahit, amplexu fouet, tandiuque sinu tenet, donec post horas aliquot restituitur membris calor, corpori vigor, animo sensus. Factus ille sui compos ac circumspiciens, hominem videt à se iniuria affectum, remedia sibi fomētaque ministrantem. Primum vix fieri credit, quod fit; deinde correptus timore haud fidit sibi; tandem hominis caritatem demiratus accidit ad genua, se vehementer incusat, beneficentissimum hostem miris effert laudibus, eique se, vitam suam, ac sua omnia debere libera voce profiteretur. Cui ille: Ego, inquit, & impactum mihi colaphum, & quam ex eo apud homines ignominiam contraxi, & siquid amplius est, quod in me peccaris, Christi causa li-

bentissimè tibi condono. Istis dictis hominem familiariter amplectitur, & in portum ducit incolummem. Ille ab utroque periculo summa Dei misericordia liberatus, nihil sibi prius faciendum duxit, quàm ut Sacerdotem nostrum adiret, à quo re tota exposita, & facta diligenti peccatorum confessione, salubriora vitæ monita acciperet.

COLLEGIVM VLYSSIPONENSE,
Domus Probationis inchoata, & Seminarium Hibernicum.

IN Vlyssiponensi Collegio Socij sunt plus minus septuaginta: Sacerdotes tres & viginti, Magistri duodecim; vnus cōscientiæ casus, alter Philosophiam, tertius Mathematica, octo humaniores literas docent; Auditores sunt decem, reliqui domestica curant.

COLLEGIVM CONNIMBRICENSE
cum Residentijs.

DEgunt Conimbricæ triginta aut quadraginta circiter supra ducetos, ex quibus octo & quadraginta sacris sunt initiati, nonaginta, partim docendo, partim discendo, literarum studijs addicti; Adiutores reliqui. Venere hoc anno ad Societatem duodetriginta. Ad Superos decem euolarunt. Horum agmen duxit P. Christophorus Agidius Brigantinus. Agebat annum ætatis tertium & quinquagesimum, Societatis octauum & trigessimum, quatuor votorum professione adstrictus. Persuasum nobis est, acceptum semel in sacri
fontis

fontis lauacro diuinæ gratiæ donum, ad extremum
 vsque vitæ spiritum sanctè incorrupteque seruasse;
 ea morum integritate, ea probitatis ac sanctimonix
 laude, & nobiscum in Societate per omnes ætatis
 gradus, & puer ante ingressum, tum in paterna do-
 mo, cum suis, tū foris inter æquales semper excel-
 luit. Castissimum Angelicæ virtutis florem non so-
 lum in oculis & delicijs habuit, atque ad mortem
 vsque illibatum seruauit; sed etiam vt ab omnibus
 amaretur, vehementer optauit, & qua potuit ra-
 tione etiam contendit. Cum meditabatur diuina,
 vel secreta cum Deo colloquia miscebat, vel augu-
 stissimum peragebat Missæ sacrificium, sæpius vi-
 sus est dulces ac faciles lacrymas effundere. Mira va-
 luit dexteritate, ad profanos hominum sermones
 absq; vlla colloquentiū nausea, in cœlestes cõmu-
 tandos. Non solum ferebat agrè, sed grauius et-
 iam indignabatur, si quis alienam famam vel male-
 dico dēte roderet, vel petulanter carperet, vel leui-
 ter etiam vellicaret. Tum verò acerbissime stoma-
 chabatur, cum superiorum perstringebatur aucto-
 ritas, aut debita ipsis obseruantia, vel minimo verbo
 lædi videbatur. Iudicio fuit perspicaci, ingenio ad
 omnia promptissimo, tantum studio & diligentia
 perfecit, vt earum literarum, quæ sunt libero ho-
 mine ac religioso dignæ, euaserit peritissimus. Rhe-
 toricam & literas humaniores in Angrensi & Co-
 nimbricensi Collegio sex aut septem annos, qua-
 tuor in Conimbricensi Philosophiam, multò plu-
 res in Eborensi & Conimbricensi Academia Theo-
 logiam, summa cum ingenij laude, & doctrinæ
 opinione professus est. Cum plurimis in rebus haud

dubiè magnus, vna animi demissione, sui que ipsius despicientia fuit vere maximus. Idiotam putaret, & omnis scientiæ ignarum, qui hominem nō agnosceret, nec audiret de rebus literarijs differentem. Humilium Colloquijs & familiaritate libentissimè utebatur. Cum aliena opera plurimi faceret, adeo sua nihili pendebat, vt contemnenda crederet, qui vllam eius dictis haberet fidem. Multa de rebus Theologicis & magno iudicio, & singulari studio, & exquisito labore, fuerat commentatus. Et vt in lucem daret, adduci nulla ratione poterat. Sed vbi vi potius coactus, quàm prece inductus vulgare illa decreuit, non hominis vllius (quod fieri tamen non male consuevit) sed Christi Optimi Maximi patrocinium initio operis sibi putauit concilian dum; vt qui non leuitate animi ad ostentationem ingenij, non inanis gloriæ cupiditate, ad hominum plausus rumoresque captandos, sed vnus Dei obsequio permotus, ad aliorum fructum & vtilitatem, commentationum suarum laborem referebat, solius Dei causa aut omnino, aut potissimum laborasse videretur. Morti proximus ardentè expetiit, vt quæcunque scripta vsquam reperirentur, ignis partus fierent, quo ab hominum memoria funditus deleteretur. Optauit insuper, vt ea qua esset consumendus, ægritudo acerbissimos afferret corpori cruciatus. Factus est voti compos, summisq; membrorum doloribus confectus, vitam finiit. Eius exequiæ celebri rotius Academiae concursu cohonestatæ sunt. Post P. Egidium elatus funere est Ludouicus Abreus Patria Vouzela, quem Philosophiæ studio incūbentē funesta phthisis immatura morte præri-

præripuit. Secutus est Petrus Figheredius, in eadem
 versatus Philosophiæ disciplina, atque in iisdem
 vitæ exordijs interceptus. Eius ad virtutem indoles
 omnium animos non mediocriter erexerat. Quar-
 to loco migravit è vita Paulus Marchius Vlyssipo-
 nensis, ætate & virtute alijs duobus par. Quintus
 interiit Pater Ioannes Baptista etiam Vlyssiponen-
 sis, formatus spiritualis Adiutor, & annis natus se-
 xaginta, ex quibus tres & quadraginta in Societate
 fructosè & laudabiliter consumpsit. Sextus obiit
 P. Silvester Georgius ex oppido Bataglia, Coadiu-
 tor etiam spiritualis formatus. Ætatis annos con-
 fecit circiter nonaginta, Societati dedit septem &
 quinquaginta. Hic illius Marci Georgij, quem in-
 ter prima huius Prouinciæ lumina Societas nostra
 recenset, frater fuit & natura & morum probitate
 germanus. Excelluit architectandi arte, & pleraque
 huius Prouinciæ ædificia suo consilio ac labore
 plurimum iuuit. Animo fuit aperto & simplici, ac
 sine vlllo fuco ac fallacia, veritatis amante. Puerum
 Iesum miro semper profecutus est amore, solitus
 etiam eius incunabula festiuis versibus celebrare.
 Septimus decessit P. Aluarus Lupus ex oppido Vil-
 laregali. Annos vitæ absoluerat septem & quinqu-
 aginta, Societatis duos & quadraginta; vota quatuor
 nuncupauerat. Humaniores literas, Rhetoricam
 & Philosophiã docuerat, cū magna ingenij, & do-
 ctrinæ opinione. Rector egerat in Portuensi Col-
 legio, annis aliquot studiorum præfectum plurimis
 in Bracharensi & Vlyssiponensi; cum magna no-
 strorum atque externorum approbatione. Cor-
 pore fuit ferè semper infirmo & ægro, sed adeò a-

nimi viribus pollebat, ut neque otiose unquam vixerit, neque ad exequenda Societatis officia fuerit in eo sanitas desiderata. Incubuit scribendis Prouinciæ annalibus sermone patrio, eosque penè absolutos reliquit. Insignia habuit virtutum multarum ornamenta, ex quibus animi tranquillitas, mansuetudo, lenitas maximè commendantur. Octau^o efflauit animam Ludouicus Mendoza Vlyssiponensis, veteri eaq; illustri ortus familia, summaq; & animi & ingenij spe Adolescens. Nono loco decessit P. Melchior Franciscus trium votorum professus, annis natus vno & quadraginta, ex quibus viginti quinque in Societate traduxit, in suam ac proximorum salutem ardenti semper studio intētus. Magno in eo pietas, magna erga Cœlites religio. In Beatissimæ Virginis cultum feruentissimo quodam spiritus actu concitatus incubuit. Ante & post Sacerdotium solemne semper habuit, eius Sacellum, quod domierat, detergere, scopis purgare, omni elegancia & concinnitate componere atq; adornare. Artificum Sodalitium magnæ Mari dicatum, diu diligenterque curauit, & mirifice promouit. Dum ægroti Sodalis confessionem exciperet, pestilētem morbum cōragione contraxit, quo grauissimè afflictus fractusq; paucis post diebus extinctus est. Reliqui Sodales, ut benefico Sacerdoti gratiam rependerent, non modo luctu, ac lacrymis, sed multo etiam pietatis officio eius funus sunt prosecuti. Vltimus funebrem pompam clausit P. Simon Viēra Conimbricensis, vir sanctitate & spe, quàm ætate maior. Trigessimum quintum ætatis annum nondum excefferat; & in Societate

tate

tate egerat penè vigesimum. Cum virtutes omnes à puero adamavit, tum verò in dictis & factis, in oculis & vultu, ac toto in corpore singulare semper specimen præbuit eximiæ cuiusdam modestiæ, per quam honestus pudor claram illi & stabilem apud omnes comparavit auctoritatem. Humanorum litterarum & Rhetoricæ Gymnasia sex aut septem annos sedulo & commode administravit. Postea ad Philosophiæ studium translatus, cum iuventutem laudatè exerceret, irruente morte de utroque simul, & Philosophiæ & vitæ cursu, non sine magna Scholarum & Societatis iactura, deturbatus est.

Agnorum Cereorum virtutè & mirabilem cōtra demones vim sequens euentus egregiè probavit. Vnum acceperat prostituta pudicitia mulier, & collo appèderat: sed tamen ita se in omnem proiecerat audaciam, vt formidolosam dæmonis effigiem oculis sæpius obiectam, non modò non formidaret; verum etiam absque vllò metu vllauè animi commotione, familiares cum illo dulcesq; conferret sermones. Vnum iam erat callidissimi hostis studium, vt miseram fœminam ad se strangulandam adduceret; nam quò minus per se ipse impias manus in eius fauces inijceret, sacra illa cera vetabat. Verum qua est impudentia ad omnem improbitatem compositus, palam cœpit Agno mulierem interdicerè; ac primum blanditijs allicere recusantem, deindè terrere minis non obtemperantem. Abijce, inquit, istas è collo quisquillas, vt baccatum gemmis torquem earum loco tibi opponam. Ni matura facis, dure recado. Accipit hæc
mulier

mulier, & paulisper cogitat quid importuna bestia de illo cereo Agno tantoperè sollicita sit. Tunc illi lux diuina internos mentis oculos illustrat, & vafri hostis insidias patefacit. Quo fit, vt è tenebris emersa dæmonis familiaritatem, primum detesterur, dein purgatis confessione criminibus, & ablegata priotis vitæ consuetudine, nouam ineat viuendi rationem. In Canalensi & S. Felicis residentijs exercita quoque cum laude & fructa munia Societatis; sed nihil occurrit singulare, quod scribendum iudicem.

COLLEGIVM EBORENSE.

CEntum octoginta aluit hoc anno Eborense Collegium. Fuère in his Sacerdotes quinque supra triginta, addicti studijs septuaginta quinque, Adiutores triginta, tirones quadraginta. Sex diem suum obiere, ex his vnus in ipso adhuc tirocinio, alter non ita pridem ab eo egressus, reliqui quatuor veterani. Primus omnium cecidit Ludouicus Figheredius Setobricensis, admodum laboriosa consumptus pthisi, cum qua biennio cõflixit. Affirmabant medici fore ipsi salutare ad suos redire, Societate relicta. Hoc vbi egregius miles accepit, mirum est, quam non lento, sed properato cursu diem mortis maturauerit, atque omnem repetendæ patriæ spem, & nobis omnibus & ipsis medicis præciderit. Itaque lenta febris sensim medullas depascente, ad vicinum obitum inter Religiosos parietes conficiendum, alacriter se comparat, & quia per id tempus biennium iam expleuerat, Societatis vota nuncupat, Ecclesiæque Sacramentis

mentis communitus, in cœlum migrat. Secundus cecidit Andreas Georgius Viannensis, cui⁹ mors ob egregias Adolescentis virtutes, omnium animos grauitè vulnerauit. Inter reliquas eius virtutes duæ maximè enituère, pietas in Superos, in gerendis rebus modestia. Vtraque insignis fuit, & singularis. Morti vicinus, cum occupata mentis arce in deliria abiret, hoc illi vnum reliquum fuit, vt se ad omnem modestiam componeret: & ad excutiendum lethargum, quo grauitè premebatur, nullum erat præsentius remedium, quàm vt vel manu tangeretur, vel aliqua ex parte corpus tantulum nudaretur. Aderat iã veluti in foribus mors, cum mens illi quasi postliminio redit. Circumspicit, & læto vultu adstantes intuetur, vbi Pater Rector sit, rogat, accedentem modestè et hilarè compellat, manum præfat, deosculatur, vale extremum dicit, ac tandem placidissimè emoritur, annos natus viginti, quinto iam in Societate absoluto. Post hos sexagenarius decessit P. Gōsalus Sofia quatuorvotorum Professus, ex patria Tolabrica, qui parentibus ortus clarissimis, magna fortunarum expectatione, mundo nuntium remisit, & ad nostra vexilla conuolauit, sub quibus meruit annis quadraginta sex, valetudine parum secunda: viginti enim abhinc annis pestilenti aura ita fuit afflatus, vt omni penè membrorū functione captus, ad mentis stuporem propè accesserit. In ea tamen sensuum debilitate, imbibitæ semel virtutis mira indicia pua lucebant; quadam enim puerili simplicitate, ad flagra, ad preces, ad peccatorum expiationem, ad sacram Synaxim, aliaque Religiosæ disciplinæ officia

officia, ut illi prius mos erat, constanter atque auidè ferebatur. Hoc igitur viuendi modo nō minimam ætatis partem egit in glorijs, qui pp insignia animi & corporis ornamenta, sibi ad gloriam, proximis ad salutē, Societati ad honorē, magno vsui esse posset; nisi in fausti sideris afflatu, in medio ferè vitæ cursu de mētis statione fuisset deiectus. Verum ante eam ægritudinē, non mediocriter Societatem iuuit. Rectorem. n. Ministrū, ac Nouitiorū Magistrum annos plures & cum dignitate egit. Quarto loco interijt P. Antoni^o Pinās ex oppido Meagliada, post annos ætatis 70. ex quibus nobiscū egit quatuor supra quadraginta, ea virtutū laude cumulat, ut nullo præconio queat satis commendari. Cum hic ad institutum nostrum animū applicuisset, atque ob infirmitatem & gracilitatem corporis, à Societatis ingressu esset repulsus, negauit fortiter alio se, quàm religioso viuēdi genere, aut apud alios, quàm apud nos viturum. Ut igitur admitti possit, exploratur diligētius valetudo, ostenditur medicis, ut faciant de viribus periculum. Pronuntiant annos tres, ad summū quatuor, posse viuere. At ego, inquit Antonius, & in Societate viuam, & vobis omnibus ero superstes. Ita factum est; in Societatem. n. admissus, annos ut dixi quadraginta quatuor superauit. Mira fuit animi submissione, & ab omni humanæ gloriæ affectu sic alienus, ut cum Philosophiæ curriculum magna ex parte, nec sine nomine, nec sine probabili spe fructus peregisset, eo se studio libenter abdicarit, & ad conscientia casus, petita & obtenta à superioribus facultate, animum appulerit. Ter ad grauantem toto regno pestem destinatus, maximis laboribus,

boribus, grauissimisq; exercitus molestijs, non dubia vitæ pericula haud semel subiit. infectos peste cominus summa cū beneuolētia tractare, sacramētis munire, lectos illis sternere, propria manu vlcera tangere & curare, repurgare sordes, ad omnia, vitui & cultui necessaria præstò illis esse, vulgaria in eo fuere. Sæpe enim clitellarium iumentum cibarijs onustum, per medias vrbis plateas agafonis more agebat; sæpe manticas necessarijs rebus plenas, instar bainli, humeris suis vectabat; nec vllum veræ pietatis officium, quamuis cum magno suo incommodo, prætermittebat. Quibuscunq; fuit in locis (fuit aut in præcipiuis Lusitanię urbibus) toto animi conatu, & magno semper cū fructu in id incubuit, vt cuiusq; ætatis homines à pestifera mulierū cōsuetudine ad puritatem & castimoniam transferret; à pellicatu pellices, à meretricio quæstu meretrices abduceret, & vtriusq; in loco ad pteritas animi maculas eluendas apto, atq; à periculis tuto, cū tēporalis vitæ, tū salutis æternæ remedia opportunè reperiret. In excipiendis pœnitentium peccatis fuit indefessus. Hoc verò munº nunquam videbatur exercere libētius, quàm vel noctu, cū ad ægros ac moribundos accerseretur, aut alio diei tempore, quo sibi magis incommodaret. Pridie q̄ lethali morbo cederet, cū iam vix cōsistere pedibº posset, adit Ministrū, & paulo ante consuētā horā, eundi cubitū facultatē petit, atq; hoc in super adijcit: Nolim hoc nesciat P. Rector, ne si quis æger hac forte nocte ad cōfitenda peccata aliquem ex nostris deponat, relicto me per speciē ægritudinis, deligat aliū, quē ad eundū destinet. Fama est, ab impura foemina aliquñ sollicitatum,

sic

sic excanduisse, sic animo & corpore fuisse com-
 motum, ut ipso vultu petulantis mulieris furorem
 & procacitatem fregerit. Quantopere rerum hu-
 manarum, earum maximè, quæ ad affines cogna-
 tosque spectant, curam ex animo abiecerit; illud
 esse argumento potest, quòd cum aliquando vnus
 è nostris alio è loco veniens, nomine fratris eius
 germani, quem forte in itinere offendit, ipsum of-
 ficiosè salutasset, & quædam etiam mandata soli-
 cite dedisset: Quid hoc, inquit, rei est? Adhuc mihi
 viuus germanus frater? Adhuc, ait alius, into valet,
 & viget, ac plurimam tibi salutem dicit. Hic P. An-
 tonius subridens: Eius ego Epistolam, inquit, ab
 hinc tres annos accepi, quam etiam nunc ob signa-
 tam seruo, & pro atramentarij operculo commo-
 de vtor. Amulari quippe didicerat genuina proles
 exemplum simile Ignatij parentis optimi & san-
 ctissimi, cum fasciculum litterarum, quas è Guipa-
 scoa allatas Ianitor oranti reddidit, sic ut erat liga-
 tus, abiecit in ignem. Pœnitentiæ studiū nunquam
 Antonius, ne in extrema quidem ætate, intermisit.
 Grauatum annis vidimus ad ieiunia, ad verbera, ad
 vigiliis alacriorem vegetioremque vsque ad vlti-
 mum vitæ tempus extitisse. Tanto cum desiderio
 mortè expectauit, ut ad eam, veluti ad optatissimū
 hospitem excipiendum, abradi sibi capillos, manus-
 que ablui voluerit. Itaque non tam precarijs globu-
 lis, quos suspendi sibi è collo fecit in signum læ-
 titiæ candidos, quàm lacteo animi candore specta-
 bilis, ad æternas immaculati Agni epulas beatitatis
 candidatus euolauit. Quintus obiit P. Fernandus
 Rebellus ex oppido Prato, vir & omnium virtu-
 tum

tum genere, & doctrinæ laude præstans. Tanta fuit ingenij mansuetudine, vt cum sæpe inter argumendum a superioribus aliorum verbis vel per iniuriam, vel per ardorem prolatis, grauius pungeretur, nec licentius vnquam quidquam responderit, nec vllam vel adirati, vel querentis animi dederit significationem: quo est effectum, vt Eboræ apud externos Academicos Iobi appellationem & laudem sortitus sit. Adeo fuit omnibus in rebus moderatus ac temperans, vt vix extiterit, qui in eius actionibus vel minimam peccati labem iure reprehenderit. Communi bono nihil habuit prius aut optatius. Vt erat totus proximorum saluti addictus, ita in eorum vtilitatem de Religionis, caritatis, iustitiæ obligationibus, duo composuit volumina, quorum prius luci datum vidit, posterius prope diem visurus, nisi fuisset morte interceptus. Vltimus naturæ concessit P. Christophorus Fierius Argillæ in Africa natus, sed ex nobilibus parentibus ab Lusitania oriundus, trium votorum professus, & affecta iam ætate septuagenarius. Vixit in Societate annos quinquaginta, quorū magnam partem in recognoscendis atque expurgandis ex officio auctorum libris insumpsit. Ad omnem virtutis functionem semper vegetum se ac robustū probauit, cum esset alioquin valetudine admodum infirma, & pestilentis sideris afflatu aliquando tentata. In corporis sui cruciatum non tam suas, quam alienas vires experiri quàm maximè optabat. At enim cum sibi non modò inhumans, sed plane crudelis esset, ne tamen alijs quidquam molestiæ exhiberet, diligentissimè cauebat. Vnde per opportune illi accidit, vt

B

in vitæ

vt in vitæ fine, nè morbi longinquitate cuiquam ef-
 fer grauis, peracerbis correptus intestinorum do-
 loribus, breui consumptus sit. Hanc sociorum ia-
 cturam viginti quatuor compensarunt. Horum
 nonnulli ex prima fuerunt Lusitaniæ nobilitate.
 Vnius facinus egregium videtur singulariter me-
 morandum. Is est Iacobus Brandanus, vir genere,
 doctrina, & virtute clarus, qui dum lectitandis no-
 strorum missis ex Iaponia litteris pia curiositate,
 frequenter incumbit, iniecta diuinitus mente ad
 tuendam ac propagandam illam Christi Ecclesiam,
 mirabiliter axaruit. Quapropter re Vlyssipone cum
 nostris maturè cõsiderata, statuit annuos redditus
 aureorum mille quingentorum, quibus non illibe-
 raliter vitam sustentabat, ad noui Collegij in Iapo-
 nia ædificationem conferre. Quo facto res huma-
 nas despiciens, & Christi pauperitatem secutus So-
 cietati se aggregauit. Res domestica non medio-
 criter aucta est. Singularis verò fuit & indefessa P.
 Rectoris in amplificando Collegio industria. Ea
 potissimum in sacris rebus enituit. Sanctua-
 rium centum quinquaginta ferculis ex auro, ar-
 gento, ære, crytallo, alabastro, porphyrite, aliaque
 pretiosa materia confectis, elegantissimè exorna-
 tum. Inter alia argenteus crater ad continendas
 Christi Optimi Maximi reliquias, auro & anagly-
 ptica cælatura insignis; quanti pretij sit vel inde po-
 test æstimari, quod sola opificum opera ducentis
 quinquaginta nummis aureis persoluta est.

Hic annus attulit, quod fuit semper maximè ex-
 petitum. Villa suburbana, qua quietis & animi
 causa feriatis diebus vtuntur nostri, ad propulsan-
 das

das hyemis æstatisque iniurias, incommodum satis habebat domicilium. Ea res morborum erat seminarium. Erecta nunc in illa capax & ampla domus octodecim distincta cubiculis; quamquam nondum est ad finem perducta. Dies quo B. P. noster Ignatius miseram vitam cum beata commutauit, maiori quam antea, & spiritus ardore, & rerum solitarum paratu traductus à nobis est. Illud in oppido Vianna inter cætera conrigit memorabile. Vir nobilis ætate iam grandi, nec exigua aliàs pietate, dum publico in foro cum rustico homine litigaret calidius, subito furore in iram prolapsus, colaphum aduersario impegit. Extemplò turba exorta, & ferè ad arma vērum. Intercessere nostri; sed initio frustra. Vnum enim accepta iniuria impellebat ad vindictum; alterum nobilitas à petenda venia retardabat. Hunc tãdem partim innata mansuetudo, partim nostrorū hortatibus ad ueniæ petitionem flexit. Ad nostrū igitur Sacerdotē propius accedit, secreto exponit animi sui sensa, ait consiliū se inijsse petendæ ueniæ tale. Medio in foro, quoad illas tragædias ingens factus erat hominum concursus, mirifico Christianæ pietatis exemplo abolere parat ex candescentis animi facinus, & digna castigatione purgare. Ecce tibi malè tractatum à se hominem conuenit, aperto capite, genibus flexis, erūpentibus lachrimis contenta voce, quò posset ab omnibus probè audiri, sic alloquitur: coram habes crudelē Dei & hominum hostem, ueniā & uitā indignum; repete meritas temeritatis pœnas; quate, tunde, vulnera, totum me arbitratui tuo committo; nihil inferes mali, quod sceleri meo gra-

uiusputem. Grauius hic commoti omnes. Rusticus ipse tanta senis pietate stupefactus, deijcitur in terram, lacrymantem lacrymans comitatur; implet ululante voce conuentum, & gestu magis, quàm verbis iniuriæ debitum remittit. Hoc exemplo excitati alij qui fortè aderant, & veteres inter se inimicitias exercebant, depositis illicò offensionibus, ingratiã rediere. Illud etiam accidit eodem in oppido memoratu dignum. Vnicum habebat filium vir primarius, ætate puerum, vita cariorem. Hunc palam aggreditur projectæ audaciæ Adolescens, & vi ex Patris oculis sublatum, gladioque confossum relinquit exanimũ. Actutum comprehenditur sceleris patra- tor, & in carcerẽ conditur, mortis pœna pueri mor- tẽ soluturus. Commissa interim vni de nostris cura, vt siqua possit arte, veniam homicidæ impetret. Vbi multũ diũque cum parente inutiliter con- fluxit, illum tandẽ in sententiam adduxit. Acerbis- simus. n. iniuriæ dolor, qui paterna viscera commi- serationi clauserat, patientis Christi memoria victus, petitioni celsit; atq; eodẽ illo die, quo Dei filius no- stra luens delicta, se crucifigentibus pepercit, ijsq; à Patre veniam postulauit, statuit vir bonus reo ve- niam cõcedere, & vinculis absolutum libertate do- nare. Publica igitur fide ratam esse volens condo- nationem, libellum confici iubet, in quo adhibito proprijs locis, suo & homicidæ nomine, hisce ver- bis illustrem pietatis suæ dedit significationem. Quãuis facinorosus, impius, sceleratus, atq; omni flagitio coopertus, nulla tamen de re, quàm de im- pettanda peccatorum meorum venia magis solici- tus,

tus, vt quæ in Deū improbissimè atq; iniquissimè egi, aliqua ex parte cōpensare queam, salutaria Patrū Societatis Iesu monita securus, ad imitationem Christi Parētis optimi, qui mirabili mansuetudinis exēplo liberaliter ijs ignouit, qui mortem ipsi crudeliter inferebant, acerbissimam mihi filij carissimi necem libēs ac lubens homicidæ condono, & eius vnquam in iudicio, vel extra iudicium, vindicandæ omni me ac posteros meos iure in perpetuū priuo.

COLLEGIVM BRACHARENSE.

Bracharæ degūt ex nostris duo de quadraginta, Sacerdotes tredecim, Magistri sex, Auditores vndecim, reliqui Adiutores. Fuerunt omnes in officio, & suam quisq; Prouinciam non minore vtilitate, quàm studio administravit.

COLLEGIVM PORTVENSE.

Septemdecim Socios habuit hoc Collegium, Sacerdotes decem, reliquos Adiutores. Ex his Emanuel Madera bonæ spei Adolefcens, Religiosæ vitæ cursum faustè ingressus, æternæ ciuitatis portum breui tenuit.

Dum misericordiæ Sodales de creando Sodalitij Præfector, diuersis inter se animis & sententijs disceptant, grauis repente oritur seditio. Arma quisque rapit, quæ ministrat furor, & aduersarium impetit: ac fædo in primis vulnere Sodalitatis ministro facies deformatur. Breui ad alios seditionis impetus transit; & vrbs penè tota quodam veluti civilis belli incendio incipit conflagrare. Hic ergo nostri ad extinguendam tantæ dif-

cordiæ flammam illico omnes curas & cogitationes intendunt; ac tandem consilio & auctoritate tumultuantium multos sedant, remque totam graviter componunt. Aucta insuper sacra Collegij suppellex sumptu non modico. Data dono sunt primum elegans peripetasma ex serico, ad velandam aræ maximæ frontem; deinde sacerdotale ornamentum ex serico item, colore viridi; tum argentea candelabra duo, pondo quatuordecim; denique decem aureorum millia ad perficiendum aræ principis sacellum iam antea inchoatum.

COLLEGIVM BRIGANTINVM.

Brigantiæ degunt ex nostris duo & viginti, nouem ex his Sacerdotes, quorum vnus morum quæstiones edisserit, reliqui partim humanitatis scholis, partim rerum temporalium procuratore occupantur. Magna fuit Brigantiæ hoc anno annonæ difficultas, quæ copiosam nostris præbuit exercendæ caritatis materiam. Auxit mirabiliter rei frumentariæ inopiam infinita prope hominum multitudo, quæ ex vicinis Gallaciæ oppidis, vbi fames sæuire primū cœpit, turmatim egressa, ruendæ vitæ causa huc confluit. Cum malum indies ingrauesceret, iamque passim ingentes umbrarum potius, quàm hominum fame pereuntium greges miserando spectaculo tota vrbe conspicerentur, tale initum à magistratibus est depellendæ calamitatis consilium. Statuunt inter se non posse in tanta annonæ caritate ab aduenis, simul atque ab indigenis famem depelli; necessum igitur esse, si vi-

uere

uere isti debent, à finibus illi arceantur: quapropter vi & pœnis compellendos esse externos, vt à toto Brigantino tractu confestim exeant, per vias & câpos, perque syluas & lucos, ad quos desperati se conferunt, absque dubio morituri. Cognita res à nostris; quibus visum est nihil esse posse tam misero tempore immanius, magisque ab humano sensu alienum. Senatores adeunt; & aliam afflictæ Reipublicæ medéditationem proponunt. Placuit sententia. Ea fuit, vt per omnes vrbs vicos ac domos diligens fieret pauperû conquisitio & recensio: tû pecuniosis ciuibus, prout cuiusq; facultates ferrêt, bini, terni, quaterni viritum distribueretur, & quoad inopia duraret, alerentur. Ita factum magno ciuium consensu, suos quisque pauperes, vt Christi hospites, non grauatè excepit. In hac distributione obtingere Collegio nostro quadraginta, quos P. Rector benigne ac liberaliter tres integros menses bis in die necessario victu reficiendos curauit. Delegit etiam aliquot ex nostris, qui urbem & vicina vrbs loca frequenter obirent, agrisque, quorum magnus passim numerus, cibaria & medicamenta deferrent. At enim vix atrocitatem famis enata fruges depulerant, cum noua exoritur agritudinum tempestas. Lenticularem morbum medici appellabant. Febris est plane funesta, cui putrefactio sanguinis, & luridæ corporis maculæ comitantur. Hæc lues tanto impetu grassari cœpit, tantaq; pestifera contagione vires breui tempore comparauit, vt multa mortalium corpora ex priori adhuc famis malo debilia, & vix consistentia facile prostrauerit. Hic etiam nostrorum caritas multis & præ-

claris in ægros officijs Brigantino populo mirifice commendata est. Ex ijs, qui se iuuandis ægrotis, & morientium confessionibus excipiendis deuouerant, vnus fuit P. Antonius Ludouicus, qui collecto in ea occupatione morbo, vitã recte in Societate actam glorioso fine conclusit. Ex oppido erat Bretolæo, annis natus quadraginta, vno minus, ex quibus egit apud nos viginti, laborum patientia, & constanti ad insectandam virtutem animo, conspicuus.

DOMVS PROFESSA VILLAVIZOSÆ,
& Collegium Farense in Regno
Algarbiorum.

DVocim Socios habet Villauizosa, Sacerdotes septem, Adiutores quinque. Fructus fuit numero vberior. Princeps Philippus lectissimus iuuenis, Alexandri Eborensis Archiepiscopi, & Theodosij Brigantini Ducis germanus frater, in grauescente morbo in discrimen adductus, domus nostra Præpositum sibi assistentem multis presentibus hunc in modum alloquitur: Ego me, Pater, Societatis militiæ deuoueram, iamque ad dandum nomen à Reuerendo ad modum Patre Generali facultatem impetraram: Ne id perficiam, mors prohibet. Obediendum est Numini, quod me iubet ex vitæ statione discedere; eius beneficio obtinebo in cœlo, quod non potui obtinere in terra. His dictis paulò post immortalitatis fide & spe plenus, animam efflat. Addita templo fuit sacra pyxis pondo ducentorum aureorum, singulari opera artificioque perfecta.

POR-

PORTALEGRII SEDES.

Portalegrij Residentia quinque habet ex nostris, è quibus tres sacerdotio sunt decorati, Adiutores duo. Multa hic ex Societatis instituto præclare gesta. Inter alia hæc. Fœmina erat morti vicina, quam cum Sacerdos noster ad peccatorum confessionem impensè monuerat; demum persuasit, & confitentem audiuit. Peracta confessione rogat, supersit ne aliquid dicendum, quod religionem animo iniiciat? Annuit illa, & Crucis signo frontem munit; dumque manum erigit, vt signum Crucis secundò efficiat, ecce tibi (mirum dictu) os fœminæ fadissimè distorqueri, corrugari frons, contrahi vultus, obliquari oculi, rigere capilli, corpus totum horrore perfundi. Pauere quoque Sacerdos terribili mulieris aspectu, exalbescere metu, & salutare Iesu nomen identidem inclamare. Paululum tamen ubi animos collegit, perturbationis causam à muliere sciscitatur. Tunc illa, terribilem, ait, dæmonè hic intuere, qui me præpeditam tenet, ne dicere pergam, quod animum pungit. Post hæc, O me, inquit, iterum, ô sæpius infelicem ac miseram, cui nulla superat salutis spes. Iam abripior ad inferos, iam præda sum immanium bestiarum. Hoc de genere furentis more, & veluti per desperationem cum multa profert, tum insuper addit, adstare sibi plurimam Æthiopum turbam, colore nigerrimam, & oris turpitudine insigniter deformatam; ab his verò monstris enixè sibi suaderi, nequid dicenti Sacerdoti credat, Societatis homines ex mendacijs, fraudib⁹ & fallacijs totos ac penitos cōstare,

B 5 idcirco

idcirco omni prorsus fide indignos. Hic Pater invocatis Iesu & Maria nominibus, ipsam mulierem totumque cubiculum lustrali aqua spargit. Id ubi factum, nouo mulier terrore concutitur, & horrenda vociferatione clamat, pellite domo, pellite ferales larvas: en horribili percussæ metu discessum parant; en se in fugam præcipientes conferunt. Porrigite etiam mihi, obsecro, paululum huius aquæ, vt affixum faucibus cacodæmonia haustu eruiam, & foras eijciam. Datur aqua petenti, bibit, redit ad se, & assidentium consilio quiescit. Sed ecce rursus furia in miseram conuolant, de mente deijciunt, acerbè discruciant. Tum B. Patris Ignatii imaginem domi fortè repertam, oppressæ mulieris oculis objicit Pater, hortaturque vt viri sancti auxilium precetur. Hic illa O Sanctissime, inquit, Ignati, afflictam respice, ferto miseræ opem, Numen peccatrici concilia. Sic locuta, in simulacro Christi à Cruce pendentis defigit oculos, & in eo obtutu immobilis ac stupenti similis horas tredecim hæret. Ab eo postea mentis somno euigilans, virum vocat, filium ex ipso susceptum bonæ indolis puerum sollicitè commendat, petitque vt literis imbuendum curet, imbutumque Societati adscribat. Reliquos dum ore placido alloquitur, asserens nihil sibi iucundius, nihil optarius, quam è corporis ergastulo euolare, & vltimum vitæ spiritum suo reddere conditori. Ad extremum

Sacro sancta Catholicæ Religionis mysteria repetès, & profitens
emoritur.

COL-

COLLEGIVM ANGRENSE.

Insula Tertia vna est ex ijs, quæ quia tertio post alias loco primis inuentoribus patuere, Tertiæ nomen sortitæ sunt. Hæc verò ob situs commoditatem & nauigantium frequentiam, commune reliquarum nomen proprium sibi fecit. Ad occidentem solem tercentum leucarum traiectu ab Hispano littore dissociatur. Prima in hac Insula vrbs Angra est. In ea Collegium habemus cum Socijs sedecim, ex quibus Sacerdotes sex, reliqui partim litterarum Humaniorum studiis, partim domesticis negotijs implicantur. Ex Sacerdotibus vnus Theologicas quæstiones, quæ sunt de moribus, frequenti clero exponit. Castellanus miles scelerum conscientia grauiter agitat, inferre sibi mortem parabat; huius rei gratia modò aspera & confragosa adibat loca, vnde se præcipitem daret; modò cogitabat de laqueo, quo sibi gulam stringeret; modò altam alicuius putei profunditatem meditabatur, vt se aquis suffocaret. Malus dæmon, qui ralem militis animo ingerebat cogitationem, corporis quoque oculis horrenda obijciebat simulacra, vt intus forisque stimulatū ad interitū citius deturbaret. Dum hisce furijs miser homo ageretur, contigit vt aliquando nocte concubia tenebroso abditus in loco, piacularibus globulis pro defuncti cuiusdam anima Beatæ Virgini preces effunderet. Hic se precanti terribile obtulit spectrum, manu venabulum tenens, & eum minis immanique terrore ita increpans. Abijce, inquit, globulos istorum mera puerorum ludibria: militum profiteris, non ignauam Monachorū vitā; neq; oratorē hic agis, sed

EXCII

excubitorē. Ille increpantis voce & vultu territus ad Crucis signum confugit, eaque munit frontem, quo facto monstrum agit in fugam. Vixque dies illuxit, cum Sacerdotem nostrum festinanter quaerit, & detectis confessione peccatis, dæmonis insidijs & iniqua voluntariæ necis cogitatione penitus liberatur. Duæ Indicæ naues ab orientali ora in Lusitaniam profectæ, & fœdissima tempestate ad huius Insulæ lictus iactatæ, grauisimum naufragij periculum subiere. Vehebantur in vna ex his quædam Mahumetanæ sectæ mancipia, in quibus homo erat nostræ Religionis percupidus. Is cum submersionis periculum antè cerneret, metuens ne facto naufragio prius maris fluctibus obrueretur, quàm salutari aqua p̄ offlet expiari, in mare se præcipitem dedit, vt nando terram teneret, & vitam sacro Baptismati reseruaret. Sentiuunt saltum excubiæ; mare incipientem rapiunt, referuntque ad nauim. Eius verò Socij causa fugæ cognita, vi, minis, metuque conantur à proposito auertere. Ille nihilò secius constans ac firmus, moræque impatiens sequenti iterum nocte se mari committit, & superatis tandem vndis, in actam incolumis euadit. Vix pedem in terra posuit, cum subito comprehenditur. De fuga quæsitus causam exponit: ea cognita nostrum in Collegium ducitur; atque inibi doctrina fidei interim instruitur, donec receptæ ex periculo naues, ac tantisper refectæ, interceptam nauigationem ad Vlyssiponensem partem continuant. Datis ergo ad nostros litteris, mittitur homo ad vrbein principem, vbi accuratius Religionem edoctus, maiore frequentia, celebritate, & vtilitate fidelium numero

numero adscribatur. De re domestica hoc est, quod scribam. Episcopi, & ciuium liberalitate impostum fastigium est inchoato Collegio. Nostri igitur sedem mutarunt. Facta mutatio est mense Februario solemnī pompa, & magno totius populi concursu. In illo Episcopus ipse, qui præcipuus pompæ auctor fuit, sub prædiuite umbello sacram pyxidem cum diuino Corporis Christi Sacramento ferebat, antè Ecclesiasticus Ordo, retrò senatorius, suo quisque loco aptè & concinnè dispositus, magna cultus elegantia, & magnifico apparatu, comitabantur.

ANGOLANA SEDES.

ANnis superioribus sex è Societate Sacerdotes cum aliquot adiutoribus in hac sede morabantur; ex his magno Lusitanorum militum & indigenarum Æthiopum damno, cœli solique inclementia quatuor abstulit. Suffecti deinde Sacerdotes duo, cum adiutore vno, de mortuorum iacturâ modo aliquo refecerunt. Hoc demum anno Sacerdotes tres cum duobus adiutoribus è Lusitania profecti, non mediocri erunt Angolanis rebus adiumento. Communes litteræ nullæ nobis ex hac sede fuerunt; quæ à priuatis accepi, bona fide reddam. Pater Gaspar Azeuedius cum adiutore vno, cui nomen Antonius Sequaria, missus est ad lustrandas finitimas quasdam Prouincias, quæ sunt Christianorum Principum, quos vocant Sobas, imperio ditionique subiectæ. In his multa ad Dei gloriam & animarum salutem pertinentia egregiè

egregiè præstiterunt. Quibusdam in locis Euangeli-
 gelij doctrinam nunquam antea inibi fatam de no-
 uo seminarunt: semisopitam in alijs Religionem
 non minori quidem impendio, sed industria maio-
 ri, ex ignauæ cuiusdam obliuionis cineribus exci-
 tarunt. Inuentū est oppidum amplum & frequens,
 cuius incolæ nomen olim Christo dederāt, sed iam
 præter Christianū nomen, idque pene extinctū,
 nihil illis sinceræ fidei, nihil veræ pietatis erat reli-
 quum. Barbari ubi nostros aspexere, non homines,
 sed monstra rati, fuso primum & incomposito
 agmine arripere fugam. Quidam deinde ex ijs vi-
 sendiftudio eminus respicere; alij retento cursu
 paululum morari, sed oris colorisq; insolentia de-
 territi, & attonitis similes, statim sese à conspectu
 abripere. Omnium primi Sobæ filij veluti honoris
 aculeo puncti, spiritus concipiūt, & pauorem dissi-
 mulantes audent nostros ad se venientes opperiri
 & alloqui. Eos Socij sermone vernaculo, cuius erāt
 periti, blandè salutatos ad se alliciunt. Tum reliqui
 exemplo moti paulatim ex fuga redeunt. accedunt
 propè, salutati resalutant. Ecce mira in omnibus
 tranquillitas, & qualis esse potest in tanta barbaria
 aduersus hospites comitas. Reuocata illis in men-
 tem Christianæ Religionis professio; exposita fidei
 morumque doctrina; inculcata iustitiæ officia; lau-
 data castimonia; commendatæ virtutes; reprobata
 vitia; vis & iniquitas vituperata. Erat in hoc ipso
 oppido domus nefando idolorum cultu infamis.
 Hanc nostri adeunt; scædissimis inueniunt refer-
 tam simulacris: in his simul viri & mulieres, capita
 caprina, testudinum conchæ, bestiarum pedes, ele-
 phan-

phantòrum ossa, aliaque similia portenta loco Deorum execrando ritu habita. Huiusmodi sacra attrectare nefas ducunt Barbari, peccatũ esse, q, sola morte queat piari. Ingēs igitur Religio manus cohibet. Nostri Religionis vanitatem patefaciunt, & scrupulum ex miserorum animis euellunt, dum impetu facto irruunt in simulacra, contemptim attrectant, contumeliosè rapiunt, & igni subijciunt. Ad alia inde oppida digressi, paruum Sobæ filium secum ducunt, vtrò à Patre oblatum, vt & comes itineris sit, & Christianis præceptionibus apprimè imbuatur. Veniunt postea ad Sobam alium, cuius ditioni tres alij Sobæ subditi sunt. Ab hoc pro gentis more honorificè recepti, & humaniter tractati; eademque apud illum & eius populum, quæ apud Superiores, Christianæ pietatis munera sedulò exercent. Veteres Christianos officij monent; alios aqua tingunt salutari; omnibus fidei docti inam instillant. Contigit quodam in oppido, vt vir & vxor nimia iam ætate & senio deformati, occurrerēt nostris. Eos Pater recensitis Christi mysterijs ad fidem baptismumque inuitauit. Animum vir adiecit, & Christo nomē dedit. Mulier risu & cachinnis cuncta excipit: facetè rogat, an baptismatis liquor iuentutem referat? si referre, inquit, non potest, opus mihi non est isto vestro lauacro ablui. Ita baptizata binæ cum Patre filia; sola mater insulsè faceta; dum sine corporis renouatione non vult animo renouari, & salutari vnda ablui contemnit, misero corporis & animi senio confecta iusto Dei iudicio relinquitur æternis gehennæ flammis nunquam purganda, sed perpetuò crucianda. Lustra

tæ à nostris etiam sunt Cambambæ, Mochinæ, & Massangani arces; atque in ijs ministrata vtiliter Ecclesiæ Sacramenta. Soba vnus cum multis domesticis & clientibus baptismum suscepit; sic alios propediem facturos propitio Numine speramus. Cacongi Regnum in occidentali Africæ litore amplum imprimis & nobile, septentrione Anziquio est conterminum; ab Oriente partim ad vastissimas Buagi, Angoi, & Biangæ Regiones longe lateque porrigitur. Aditus ex Angola ad hoc Regnum facilis ac patens; placido enim sinu per octoginta leucas ad urbem Pindam mare diffunditur nauigationi opportunum. Pindâ verò in principem Cacongi urbem quatuor tantum dierum spatio, quamuis aduerso alueo, Tairus fluvius nauigijs transmittitur. Cum nostri illas, quas dixi, Sobarum Prouincias peragrant, Cacongi Rex Oloandam cum muneribus litteras mittit, quibus Episcopo exponit, optare se maximè cum suis Christiana sacra suscipere; idcirco non grauetur idoneos docendæ prædicandæque fidei ministros ad se mittere. Episcopus rem imprimis cum Pratore diligenter expendit: tum verò communi consilio Patrem nostrum, qui Angolanæ Residentiæ præest, certiorrem facit, simulque precatur tanto agro subigendo atque excolendo sufficientes numero, & aptos doctrina adhibeat operarios. Destinati illico ad opus Patres Franciscus Goes, & Franciscus Azeuedius. Non dubitamus fore, vt in ea Prouinciâ obeunda plurimos & maximos subituri sint labores; sed & spes est, fructum laboribus responsurum.

SEDES

SEDES IN INSVLIS HESPERIDVM,
& Misio ad Caput Arsinarium.

AB Vlyssipone versus meridiem per Atlanticum Oceanum nauigantibus sinistra occurrit illa Africæ Regio, quam ab atro hominum colore, Mauritaniam dixere Græci antiquiores. Qui maritimæ huius oræ per fines Barbariæ vsque ad Atlantis radices littora legunt, in promontorium incurrunt aquarum impetu, & vicinis Syrtibus infame, quod olim extremam Channariam, Indicæ vero nauigationis initio Caput Non vulgus nauarum appellauit. Ab hoc leucis circiter sexaginta distat promontorium aliud, cui à veteribus Ganariæ à Lusitanis postea nauarchis Caput Bogiator nomen inditum est. Ex eo verò per vastissima eiusdem Africæ littora leucis fermè ducentis & sexaginta excurritur vsque ad Arsinarium promontorium, à quo prima illa incipit Guineæ plaga, quæ Zanga fluuio Borealem Æthiopum gentem à Mauritanis seiungit. At enim tota illa Africani littoris ora, quæ ab Arsinario promontorio vsque ad illud, cui Virgæ nomen, longissimo tractu porrigitur, celebri nunc appellatione Caput Viride nominatur. Tota regio Peninsulæ formam habet; hinc inde Zonaga & Gambea alluitur fluuijs, qui vasto interioris Libyæ lacu ex eodem fronte originem trahentes, vno primum collecti alueo, immensa Africæ spatia percurrunt: Dein rupto quasi fœdere, atque in duo cornua diuisi, varias perfluunt Guineæ Regiones; donec tandem Oceano recepti, permittis iterum

C

aquis

aquis, veluti nexis brachijs, cōsociantur. Quidquid terrarum hæc inter flumina interiectum est, ij incolunt Æthiopes, qui Ialofi nuncupantur, & ciuilioris vitæ cultu anteeunt cæteros. Corpore robusto sunt, & equitandi militandique peritia insignes. Exarant ferro corpora, & aculeis pungunt labra, quo intumescant, vtrumque enim pulchritudinis gratiam sibi putant conciliare. Inter alia illud habent non mediocri obseruatione dignum, quòd ipsorum Rex de grauioribus rebus cum nobilibus deliberaturus, in penitiores cum illis syluas secedit; ibi effossa humo, & depresso in eam capite, clandestina ineunt consilia; quibus initis, terra iterum opplent fossam, significantes rem totam, de qua est deliberatum, sic oportere secretam esse, ac si omninò sepulta sit. A Gambea ad Iarim per leucas ferè triginta sequuntur Faluppi & Arriati, feris ac ferreis gentes moribus, ingenio truci, natura crudeli, & ab omni humanitate adeò abhorrentes, vt instituto iure gentium hominum commercio aduenis interdican. Vita his communiter & captandis piscibus, & alendis pecoribus rusticè traducitur. Postea sunt Cosangi, & alij finitimi populi, in quibus eò detestabilior, quam in cæteris immanitas, quòd propinquitatis iura apertius violant. Enimvero amicitia, affinitate, sanguine conjunctos, filios etiam, vxores, ipsos denique parentes, quo possunt modo, nulla habita pietatis ratione, quibuslibet emptoribus vendunt. Hæc verò impietas maior in ijs, qui maiori vi pollent, ac subindè summa in principibus. Fœminæ primo diluculo parum aquæ hauriunt, & vique ad prandium illæsam in ore conferuant,

uant, ne quid interim valeant comedere, quo temperantia lædatur. Inter fluuium Iarim, & illum quem vocant Magnum, Buzami Æthiopes populo multo ac vario per vastas terrarum regiones, latè funduntur. Inania colunt Deorum simulacra, cæremonijs partim fœdis, partim ridiculis, quibus quam minimum adhærent. Terrenum habent propter fluminum copiam magna ex parte amænum & ferax; quamquam frumentum & vinum nimia luxuries corrumpit, cui fortè non erat difficile arte mederi. Visitant frugibus generis diuersi, & carne communiter ferina, quo saltus abundat. Anseres domi educant, anates, palumbes, & alias volucres gregales. Affluunt auro, ambaro, moscho, gummi, quibus vendendis & commutandis mercaturam faciunt. Cæterum ipsæ Hesperidum Intulæ in mari Atlantico gradibus citra Æquatorem fermè quindecim sitæ, & ab Hispano littore leucis propè septuaginta tribus supra quadringentos in Austrum diuisæ, & denario numero contentæ, nec longis inter se spatijs dissitæ, communè habêt Capitis Viridis appellationem. Ea principem locum tenet, cui à sancto Iacobo nomen, leucas lōga viginti, lata duodecim, partim montibus aspera, partim depressa vallibus, & in his obfluentium aquarum concursum, cum primis læta & pinguis, multaque fructuum vbertate & varietate fœcunda. Toto anni tempore melopepones eximiæ notæ facili cultura fert. Ingentes alit equorum & pecorum greges. Gallinis, iisque optimis, abundat. Hominum in ea frequentia maior, quàm existimari potest: quamquam cæli solique insolentia potius, quàm incle-

mentia nonnullos, ex Lusitania de nouo venientes, dum initio minus cautè insolitæ victus cultusq; rationi se credunt, morbo morteque pessundat: quod damnū non pauci etiam nostrorum his quinque retro annis, non sine magno Societatis & totius Guinæe incommodo, experti sunt. Enim verò à tribus Sacerdotibus, qui huc primi ex Lusitana Prouincia nauigarunt, duo breui extincti, ea singulari animi voluntate, qua se illi Æthiopiæ agro colendo totos penitusque dedere, plus sibi meriti apud Deum, quam Æthiopibus fructus compararūt. Hi erant Patres Emanuel Barrius, & Emanuel Fernandus notæ viri probitatis, & ea adhuc ætate, per quam liceret in propaganda tuendaque Christianæ Religionis veritate, non paucos annos consumere. Sed aliter Deo visum. Superfuit diuino planè beneficio Pater Balthasar Barreria missioni præfectus, homo penè octogenarius, sed caritate in proximos, & maximè in Æthiopes, de quibus annos ante multos in Angolana Prouincia benè meruerat, ita robustus ac vegetus, vt obeundis barbarorum regionibus, disseminando Euangelij semine, tradenda rudibus Carechesi, ministrandis Lusitano Africanoque Sacramentis, vitamque per multa aduersa & aspera trahendo, nihil animo aut corpore videatur defatigari. Sed maximas huius viri virtutes, quamque vberes ac latos ex præclara Æthiopicorum Regum, Principum, multorumque aliorum à gentilium superstitionum tenebris ad veritatis splendorem conuersione, Christianæ Reipublicæ fructus tulerit, opportuniore tempore ac loco, maiorique, vt par est, orationis vbertate, scriptores
alij

alij prædicabunt. Tres iterum Sacerdotes superiori anno ad hanc Prouinciam missi, vt immensos P. Barreriæ labores aliqua ex parte alleuarent, similem prioribus exitum habuere. Superfuit P. Emanuel Aluarus, qui vbi primùm in Insula pedem posuit, statim in continentem traiectus, & auxilio inibi laborantibus fuit, & vitam cælo salubriore incolumem seruauit. Reliqui duo partim soli vitio & inusitata viuendi ratione, partim nimijs laboribus, quos suscipere necessitas coëgit, non multos post aduentum menses, mortem oppetiere. Vnus fuit P. Petr⁹ Nepos, qui annis ferè quatuor, quos in Societate vixit, multa, quibus in Beatorum consortio æternùm viuat, sibi merita comparauit. Alter P. Emanuel Almeida, egregiæ virtutis vir, & cum rebus alijs, tum verò ipsa profectioe maximè commendandus. Humaniores primum litteras & Rhetoricam annis octo, arte dicendi clarus; diuersis dein temporibus Philosophiam annis quinque Conimbricæ docuerat. Atque hæc & alia Religiosi hominis officia cum magna & animorum vtilitate, & Societatis existimatione in Lusitania præstiterat; aptus ad maiora, quæ apud nos sine dubio præstaret superstiti vita, nisi in diuina instinctus, atque eximio quodam Christianæ humilitatis ardore inflammatus, humanarum rerum gloriam, & inanes honoris titulos, Æthiopũ salutis postposuisset. Hæc igitur Prouinciam animo concipiens, & pia quadam eius obtinendæ ambitione stimulatus, partim secretis à Deo orationibus, partim sollicitis à Superiore precibus eam petijt, ac tandem impetrauit. Periculum erat, nè si propinqui rem fortè subodoraren-

tur, profectioem ipsam vel omninò impedirent, vel minimum retardarent. Hoc periculum vitare cupiens P. Emanuel, & nostros & externos rem totam vsque ad profectioem mira dexteritate celauit, donec oblata est nauigandi opportunitas; quo tempore absque vlllo peculiari rerum paratu, nauim conscendit; & cunctis penè stupentibus, virique consilium mirificè commendantibus, in altum soluit, præclarum nobis relinquens magnanimitatis æquè & prudentiæ documentum. Vbi Insulam est ingressus, nihil prius habuit ac potius, quàm vt toto animi conatu in proximorū salutem omnibus modis incumberet. Itaque dispartitis temporibus frequentes apud Christianos conciones habere; confessionis & Eucharistiæ Sacramenta illis ministrare; abecedarias litteras & prima Grammaticæ rudimenta pueris tradere; quæstiones de officijs Ecclesiasticos docere; ad capessendam nostræ Religionis fidem, Gentiles allicere; Christianis præceptis Catechumenos instruere; nihil omninò præmittere, quod Dei Ecclesiam posset vlllo modo promouere. Hac laborum mole depressus succubuit, & relictis rebus humanis, anno ætatis quadragesimo secundo, Societatis sexto & vigesimo, quatuor votorum Religione adstrictus, omni meritorum genere cumulatus, ad Superos, vt speramus, cōcessit, bonorum operum & magnæ imprimis voluntatis, qua se Deo illo in munere dicauit, vberem mercedem accepturus. His nostrorum apud Guinéam calamitatibus cæteri, qui in hac Lusitana Prouincia degunt, afflicti quidem certè, sed adeò non sunt deteriti, vt nihil magis habeant in votis, quàm vt
in

In easdem barbarorum terras, primo quoque tempore mittantur. Nec verò magnoperè curant, ferius ne, an ocyus; post debellatam videlicet multis in locis Mahumeticam, Gentilicamque superstitionem, & Christi fidem longè latèque diffusam, an in ipso statim non modò Prouinciæ, verumetiã navigationis ingressu, siue ex maritimis laboribus, siue ex regionis inclementia, siue ex ardore Solis, siue ex aëris intemperie, siue quolibet alio ex casu obituri diem sint; cum rectè intelligant, mortem ex huiusmodi causa susceptam cuiusdam veluti Martyrij loco haberi posse; atque eam vitam, quæ hūc in modum auctori Deo redditur, siue longo, siue breui temporis ambitu circumscribatur, & excellentis gloriæ plenam esse, & æstimabili exitu felicissimè terminari.

